

VIII.

Tre Breve fra Peder Fogh til Jens Worm.Ved Sognepræst *Vilhelm Bang.*

Det er sagt indtil Trivialitet, at den ene Slægt gaaer over i den anden, den yngre rækker Haanden til den ældre, saa Menneskeslægten danner en stor, uafbrudt, meget indfiltret Kjæde. Men atter og atter kommer man dog til at tænke paa Sandheden deraf; thi vor Tid er ikke saa mange Skridt, som man skulde mene, borte fra Slægter, som efter den almindelige Opfattelse ere fjerne. I de wormske Samlinger i Horsens Skoles Bibliothek (se Kirkehist. Saml. 3 R. VI, 766 f., 4 R. I, 125) findes nogle Breve fra Griffenfelds Søstersøn Peder Fogh († 1753), (hvis Fader Jørgen Fogh († 1685) var meget nøje knyttet til Svogeren) skrevne til Rektor Jens Worm i Aarhus († 1791), hvis Søstersøn og Plejesøn, Ole Worm i Horsens, der døde 1830, har endnu levende Disciple; ja selv en Mand, der i flere Aar var Adjunkt under ham, Pastor emer. J. C. Schmidt, forhen i Tyrsted og Uth, er endnu i Live. Det er altsaa fra vore Dage paa den Maade kun fire, fem Led op til Griffenfelds Død.

P. Fogh var, som det bemærkes om ham i Biogr. Lex. V, 230, en videnskabelig dannet Mand med mange litterære Interesser, især for Fædrelandets Historie; dette vil ogsaa vise sig af de tre Breve, der nedenfor aftrykkes, ligesom de ville godtgjøre, at Biogr. Lex. har Ret, naar det hedder, at der i hans Breve jevnlig fremtræder et Stæk af Humor; det vil ses selv af det sidste af dem, som er skrevet i hans høje Alderdom, kun faa Maaneder før hans Død. (Se om ham ogsaa bl. a. Kirkehist. Saml. 3. R. VI, 589 ff.).

1.

Vir Clarissime.

Laanet følger med MS^{to} Rhumanniano, som jeg vel har i sinde at give til Magasinet med et tilføjet Appendix, om

hvad siden er tilkommen af merkværdige Personers Begravelser, deres inscriptioner og ornamenten efter det Auctarium, som Peder Skive samlede, og uden tvivl meest complet skal findes hos Kirkeværgerne afskrevet efter Magistratens Anordning; men det vilde først afskrives paa løse Ark, dog lavede, at de kunde komme i Bind med det gamle, hvorom videre en anden Tid at raisonnere: Jeg haver aldels ingen af Borrichii Dissertationer de Poëtis, fattes de 3 første de Antiqua Urbis Romæ facie: hans Cogitationes de lingua Latina var vist metricke dedicerede Griffenfeld, som jeg ønskede ved en god Haand udskrevet efter Leilighed: Meener, om alle deslige smaa piecer vare samlede, honesti et literati skulde finde meere fornøjelse i at læse dem end Jacob Worms og andres Skandskrifter, icke allene for Mandens skyld de ere skrefne til, som for den Stiil, de ere forfattede udi til saa kyndig en Censorem: saa haver jeg nylig faaet fra en god Ven Centuriam quartam Epistolarum Bartholini, med denne Dedication: Musarum Delicio P. Sch(umacher) Regi a Secretis et Archivis, Polyhistori et Polyglotto, qui supra ætatem ad magna surrexit, cum quo Pallas de ingenio, Apollo de laude certavit — 1667. Conf. ejusdem Barthol. Orationes, si ad manus sint, p. 94. Jeg sender min Udskrift efter foromtalte Schives, om de med den citerede kunde efter commoditet confereris og corrigeres, hvor fornøden giøres: Item et andet MS^{tum}, som kunde contribuere noget til historiam litterariam, særdelis maatte jeg vide deres Tanker om Christ. Bordingii Rectorat, som han efter et Aars Forløb¹⁾; meener, denne skole Tieniste var som en pligt for af Capitularibus hafte Stipendio ad peregrinandum, da han ellers hafde appliceret sig til Studium Medicum: Valeas, Vir optime, cum Tuis tenerrime salutatus

a

Tui Studiosissimo

Fogh.

Udskrift: Vel Ædle og høilærde Mag. Jens Worm, Rector ved Cathedral Skolen i Aarhus.

Her hos et par Bøger under forseglings.

¹⁾ Her mangler Ordet: resignerede (ell. et lign.).

2.

Vir clarissime, amicissime.

Efter Sædvane maa jeg begynde med Taksigelse for tilsendte Bøger under 13 October og dermed følgende Bref med sine Observationibus literariis, og Undskyldning, at den vel fortiente Tak ogsaa pro more saa længe er udebleven. Man ærer mig med en deel commissioner, nu for at have mit lidet consilium, e: gr: Man fodrede mig efter Mickelsdag ud til Steensballegaard ved Horsens, som Griffenfelds 2de neptes udi Roskilde Closter vilde indrette til et Stamhuus, naar de engang efter Sted Moderens afgang skulde tiltræde Godset; dets elaboration in incertum exitum, om de skulde overleve Sted Moderen, der haver icke mange Aar for den ældste Daatter, og den yngste er 45 Aar, haver icke krævet en ringe Tid og Betænkning, til hvem og under hvad conditioner det skulde falde: Nu vil en anden have en recommendation: Nu ærer man mig med consultationibus literariis, som det kiariste efter min inclination, hvilket skal besvares taliter, qualiter a mea tenuitate proficisci possunt, nunc dandum aliquid temporis curis prædii, iisque difficillimis misorum rucolarum fatis ex strage pecudum: nunc confabulationi cum Uxore et Sorore urbanæ conversationi assuetis. Post hæc impendia temporis faaer min høitærede Ven at tage til Tacke med Bly for Guld udi hans lærde observationer.

En upardonable relation hos vores Pontoppidan følger herved, først at han fingerer originem cognominis Lælii ex proprio ære, bello, og dog saa nær besvogret med den fornemmeste, som førte Nafnet, siden sammensmører en urigtig relation om det Biskoplige huuses fortrædeligheder, da hans Broder er Præst i samme By, hos hvem han burde bespurt sig om denne Sag: hoc est, quicquid in buccam venerit, verum seu falsum, publico obtrudere. Hvad kand man da troe om endeel andre relationer, som sine fide Actorum anføres: e. gr: Om et Par incestis amoribus: Veed ikke om sligt egentlig hører til Annales Ecclesiasticos. Sligt og andet, saasom de mange monita adversus ignorantiam et dissolutos mores Cleri, er jo et got argument for Pontificiis at dadle vores reformation.

Laudanda quidem, uti recte mones, Viri sedulitas in corradendo, vituperandus v. defectus in examinando.

Peccata omissionis over de ham ubekiente ligprædickener, Hemmingii og andres, har jeg tilforn excuseret, da en deel af saadanne piecer icke ere meere til uden in Indicibus, og fast icke mueligt at kunde blive en Mand bekiente, dog denne feil kunde og været remederet i nogen maade, om han hafde skrevet Bisperne til, at de in Synodis ville intimere, om nogle af Clericiet vidste flere af den eller den berømmelig Mands skrifter, end dem, han gaf designation paa.

Det beste i de forrige Tomis haver hand Thomam Bartholinum Filium at tacke for, og Publicum haver got af, da man icke veed, naar det kunde komme for liuset, om det er conserveret fra Branden. — Sant er det, at Andreas Lymvicius efter det antegnede Fødsels og Døds Aar haver opnaaet det 65de, men late at tale kand vel siges excessisse nonum Climactericum; men maatte gierne vide, hvoraf vides, at hans Fader in reditu hafde besøgt Wittenberg og icke paa Udreisen.

Pag. 551 haver han Ret at skrive Niels Juul som Ejer af Willestrup, da han saaledis characteriseris i Lig Prædicken over Sønnen Tønne Juel til Torup Gaard og i andre Slechte Bøger, kand derfor ogsaa vel have ejed Kongsted Lund og være begravet i dens tilhørende Sogne Kirke.

Olivarium de vita Pauli Eliæ haver jeg icke, fatter icke derfor den passage om Petri Parvi Rosæfontani Hortulo Synonymorum, om den skulde være tillagt Paulo Eliæ. Men en sterk observation haver Etats Raad Gram, malgré les sentiments communs, at Joh: Svaningius, Autor Historiæ Christiani Secundi, skulde og være Autor Historiæ Regis Johannis, huc usque Petro Parvo tributæ, sluttende det ex similitudine Styli, og jeg veed icke, hvad for en billet, han ved en gammel Bogs involucrum hafde fundet, hvor Svaningius hafde offereret Skrifted, som sit eget, til en god Ven, erindrer icke, om det er in Schediasmate de itinere Romano Canuti Magni, indført Actis Societatis Illustris, eller in præfatione Cimbriæ Literatæ, ti jeg ejer intet af begge, legisse memini.

Staaer argumenterne fast, hører det til imposturas eruditæ, hvoraf jeg erindrer nu, at Ostenfeldius lod paa ny

opligge Typotium de Regno Sveciæ, som var ellers rar, fordi han havde skrevet noget desavantageus om de la Gardies herkomst.

Hisce in præsens acquiescas, Amicorum æstimatissime, plura cum tempore habiturus a tardi quidem, non prorsus mali nominis debitore, qui Te Tuasque, uxorem prudentissimam et Filiam Paternarum virtutum æmulam, Divinæ tutelæ commendatas meo mearumque nomine officiosissime salutat, ex animo addictissimus

Ryomg. d. 20 Nov. 47.

P. Fogh.

Mixtum hoc scribendi genus condones festinatæ, immo interruptæ, scriptioni, quum¹⁾ præstat, quodam modo accelerasse, quam diutius silere.

3.

Clarissime Dñe Rector.

Communicationen af Deres panegyri ved Con Rector Halses og 2de Colleguers introduction har været mig ret angenem, for de historiske observationer ad Typographiam Aarhusiensem; fortrydes ikke, at jeg minder om et erratum præcipitantæ, at Krigen 1643 kaldes Cæsareum, da det var Svecum. Et andet ex fallaci traditione, da Helena Lælia blef ikke Mag. Christen Nielsens Brud, som Programma over Moderen udviiser af 1672, hvilket findes iblant 150 Stycker, som jeg vil have Dño Rectori foræret til Nyt Aars Gave under visse conditioner, som siden skal fremkomme.

Udi den liden Blick daase skulde mig procureris hos Justitz Raad Hofman en portion af den grønne Thee, han bruger og rooser, men denne begiæring forstaaes først, om der er saa familiar Venskab med den gode Mand, at det skulde ikke regnes for en impertinent anmodning, saa vel af anmodende, som den i hvis Nafn den gøres, ti udi dette tilfælde vil jeg have dem ganske dispenseret fra denne commission. 2do haster det ikke dermed, enten det skeer om 2 eller 3 Uger, men henstilles til Deres commoditet, om den første condition findes antagelig. Jo overflødigere Thee-negotien

¹⁾ Orig. har: quam.

er hos os, jo rarere at faae noget got, og mit principium har altid været, at naar man skal dricke vand, bør man have dertil de beste ingredientzer, som ere fangelige. Jam rursus ad Tuam panegyrim. Efter mine Tanker vilde jeg heller, at den tragœdie med Bispinden blev aldelis med Tiden forglemt, end ved dette Skrift eternatiseredes; ex falsissimis etiam calumniis semper aliquid hæret propensione humani ingenii ad sinistre judicandum de proximo, sees og af det citerede Programma, som parce og prudenter Clariss. Rectoris Pro-Patruus haver rørt denne Materie. Saa maa jeg og uden fortrydelse erindre, hvad instancer der kand giøres mod relationen, at den er grundet paa lutter Suspicioner, at caussa odii skulde være attentatio pudicitiae filiae Episcopi, til det mindste er den gandske urigtig in persona Helenæ, som da var et gandske Ungt Barn ved de Tider, som af de førte Vidner er at see. Og saaledes ere de andre, in margine antegnede, lutter soupçons grundede paa et forte, som icke staar prøve for en Critico inquisitori veritatis historicæ. At en Daatter af Grubbe skulde være halshugget, tvifler jeg om, kand gotgiøres, ipse propior his temporibus, et cum propioribus etiamnum versatus nihil hac de re inaudivi, et nisi valde fallor, hæc traditio originem debet non satis examinatæ paronomasiæ inter Grubbe et Budde, ex qva gente Nobilis Virgo Hafniæ decollata 1672, qvod venenum porrexerat Birgittæ Scheel Viduæ Comitissæ Christophori Parsberg, eventu quidem irritum, cum intentato malo mature remediis obviam itum. Si certiora habes, velim, communices.

Conditionerne, under hvilke Programmata offereris, ere, at Dnus Rector bekoster et Par Bind paa dem og hvad han af den sort forhen haver, funebria i det eene og Act. Academ. i det andet, og ved Leilighed annoterer, hvad hist eller her forekommer om Afkommen, e. gr. i det citerede, at den ældste Lælius var efter sin peregrinationem literariam Cron Prindsens Friderici, siden Konge den fierde af det Nafn, hans Studiorum Præfectus, og derefter Landsdommer udi Jydland. Og er skade, at det slags Skrifter er gaaet af Moden, som have en stor Influx udi Fæderne Landets Historie, foruden andre Nytter, calcar virtutum, og erindring, hvorledes philologien haver

jefnliggen floreret hos os. Det siunes, at Professorerne self give anledning til, at faa programmata skrives, saaledis have vi ingen over Biskop Thestrup, endskiønt hans Søn var Professor, om nogen over ham haves, veed jeg icke.

Det slaar jo icke feil, Hr. Rector jo haver og herved faaer nogle saaledis in duplo, hvorudi han kand følge mit exempel, og overdrage saadanne til andre Liebhaveere. Dersom jeg icke hafde haft det nu fjerde gang citerede programma, og fornummet det et andensteds fangelig, veed jeg icke, hvad møje jeg vilde givet mig for at vorde det ejende; ego jam eo usque prospexi conservationi meæ collectionis, ut multo tempore, ita nec pauco ære comparatæ, ti først jeg kom fra Academiet, skaffede Minister Academiæ mig et exemplar af de ældre¹⁾, siden fik jeg en skøn Samling af de ældre ved Auctionen efter Salig Blichfeld.

Fra en particel af historia literaria til en anden nær paarørende, hvad kand ventes om Professorum Hafniensium historie, nu nesten 100 Aar fra Vindingii. Frølund siges at have til sin Tid sammenskreved den, burde at kræves hos Arvingerne mod et skickeligt honorarium og siden continueris af dem, som dertil bleve beskickedede, indtil seculum blef complet fra Vindingii Skrift. Universitetet haver vel saa store Capitaler, at denne liden bekostning deraf kunde giøres, nisi forte suppudeat, priorum gloriam non attigisse posteros, quod in medio relinqvitur. Librorum qvidem satis, exasciatorum²⁾ et qvæ ætatem pollicentur, parum.

Men nu bør jeg icke misbruge til publici skade, qvæ nobis Deus hæc otia fecit, og derfor afbryder, formodende denne vidtløftighed og brugte Frihed i min critique bliver holdet mig til gode, som med megen Høi Agtning og al Velsignelses tilønskning altid er

Clariss: Dñi Rectoris

gandske ergifne Ven

Ryomg. d. 13 Dec. 1752.

P. Fogh.

¹⁾ Formodentlig Fejlskrift for: nyere.

²⁾ D. e. fuldkomne.